

11. Fedulova, L. (2006), "Technological development of the economy", *Economy of Ukraine*, no. 6, pp. 4–11.
12. Shharmaev, A.S. (2012), "Analysis of the innovation policy of the developed countries", *Creative economics*, no. 6 (66), pp. 65–69, available at: <https://creativeconomy.ru/articles/23804/> (access date August 05, 2017)

Рецензент : д.е.н., професор Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна О.А. Довгаль

УДК 339.97

Пижик О.А.,
аспірант* кафедри міжнародної економіки
Тернопільський національний економічний університет

СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРІОРИТЕТІВ

Pyzhyk O.A.,
graduate student at the department of international economics
Ternopil National Economic University

STRATEGIC VECTORS OF TECHNICAL REGULATION DEVELOPMENT IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PRIORITIES

Постановка проблеми. Поступовий рух України до розширення формату співробітництва із Європейським Союзом вносить суттєві зміни у її внутрішню та зовнішню політику. Євроінтеграційна модель є найоптимальнішим варіантом розвитку економіки України та її експортного потенціалу. Реалізація всіх положень і домовленостей щодо зони вільної торгівлі (ЗВТ) України та Європейського Союзу триватиме 7 років, тому наша країна отримала можливість мобілізувати сили та ресурси для кращої координації та імплементації реформ. Однією зі сфер, яка потребує гармонізації з нормами та вимогами ЄС, є система технічного регулювання, особливо в умовах лібералізації торгівлі, розширення зовнішньоторговельних відносин України з європейськими країнами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання євроінтеграційного шляху розвитку України та особливості гармонізації національного законодавства до вимог ЄС є предметом низки досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених. Теоретико-методологічні та прикладні аспекти формування системи технічного регулювання розглядали у своїх роботах А. Бояр [1], М. Нечипорук, В. Селютін, Г. Селютіна [2], О. Усенко [3], О. Шнирков [4] та ін. Водночас, недостатньо розкритими є стратегії держави щодо удосконалення системи технічного регулювання в Україні. Існуюча вітчизняна система технічного регулювання не сприяє підвищенню конкурентоспроможності країни, а через низку об'єктивних причин (відсутність достатніх добре підготовлених кадрів, пасивність органів влади, нестача фінансових ресурсів та ін.) не здатна швидко переорієнтуватися на вимоги ЄС. Тому особливої уваги потребують стратегічні ініціативи України для гармонізації національної системи технічного регулювання до європейської практики.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування стратегічних векторів розвитку системи технічного регулювання в Україні та розробка практичних рекомендацій щодо її вдосконалення із врахуванням вимог Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Європейська практика нагромадила значні напрацювання в частині технічного регулювання, адже ця система перебуває у динаміці, що пов'язано із специфікою міжнародної торгівлі в сучасних умовах. Європейська політика сприяння розвитку системи технічного регулювання забезпечує постійний моніторинг ситуації, прийняття адекватних рішень та захист інтересів як споживачів, так і виробників.

Розвинуті країни світу формують системи технічного регулювання в умовах жорсткої конкуренції на внутрішньому і зовнішніх ринках, періодичних кризових явищ, зростання ролі інформаційних технологій і прискореного збільшення швидкості передачі знань, підвищеної уваги до соціальної

* Науковий керівник: Савельєв Є.В. – д-р екон. наук, професор.

відповідальності й забезпечення рівних можливостей до розвитку.

Разом з тим, стан функціонування системи технічного регулювання кожної країни залежить від рівня її розвитку, що визначається низкою індикаторів, таких як позиції у міжнародних рейтингах, рівень міжнародної конкурентоспроможності країни, її технологічного розвитку, тип економічного укладу країни, величина обсягу продукції високого ступеню обробки у структурі ВВП країни та ін. Вже сьогодні очевидно, що економіка України значно відстає від провідних держав світу. Якщо негативні тенденції будуть зберігатися, то цей розрив поглиблюватиметься. Наразі в глобальній економіці Україна перебуває серед сировинних країн з низьким рівнем виробництва доданої вартості, позиціонує як країна-донор дешевої робочої сили, сировини і як країна-реципієнт споживчих товарів [5].

Незважаючи на досягнуті успіхи, відкриття зони вільної торгівлі ЄС та України поки що не принесло відчутного ефекту через структурну слабкість української економіки, орієнтованої на експорт сировини [6]. Все це накладає свої наслідки на проведення нової економічної політики в Україні, на відміну нав'язування деякими західними колами відомого проекту Генріха Маргентау, суть якого полягає у повній деіндустріалізації України і перетворення її в світового донора продовольства [7].

За останні роки погіршилися майже усі макроекономічні показники України. Так, можна відзначити поступове зменшення чисельності населення на 0,13 млн. осіб в 2015 р. порівняно із 2014 р. та на 0,16 млн. осіб в 2016 р. порівняно із 2015 р. Також зазнало зменшення ВВП на одну особу. У 2015 р. порівняно із 2014 р. це зменшення становило 1080,71 дол. США, а в 2016 р. порівняно із 2015 р. – відповідно 900,73 дол. США. Тобто, для України сьогодні характерне як зменшення чисельності населення, так і поступове його зубожіння. Ситуація у країні не є в цілому сприятливою, що засвідчують численні міжнародні рейтинги, у яких позиція України у період 2015-2016 рр. є нестабільною (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз позицій України у міжнародних економічних рейтингах у 2015-2016 рр.

№ з/п	Назва рейтингу	Позиція України в рейтингу		Зміна позиції у (2) порівняно з (1)	Примітка автора
		2014-2015 роки (1)	2015-2016 роки (2)		
1	Індекс глобалізації	44 з 207	42 з 207	+2	Середній рівень розвитку країни
2	Індекс легкості ведення бізнесу	96 із 189	83 з 189	+7	Країна із несприятливим середовищем для ведення бізнесу
3	Індекс економічної свободи	161 із 177	162 з 178	-1	Категорія пригнічених економік, репресивна економіка
4	Індекс конкурентоспроможності	76 із 148	79 з 144	-3	Країна із перехідним типом економіки
5	Глобальний інноваційний індекс	63 із 110	64 з 142	+1	Економіка із невикористаним потенціалом
6	Індекс сприйняття корупції	144	142	+2	Клуб тотально корумпованих країн
7	Індекс транснаціоналізації	28,4*	29,3**	+0,9	Відсутність власних ТНК

Джерело: сформовано автором із використанням [8-12].

Україна не залишилася осторонь впровадження окремих положень європейської системи технічного регулювання, проте використовує консервативний підхід до її створення, адже поки що найбільша увага сконцентована на створенні нормативно-адміністративної платформи. Сьогодні не достатньо лише гармонізувати нормативно-правову базу. На нашу думку, система технічного регулювання повинна набути динаміки у найближчій перспективі, орієнтуючись на практику роботи експортерів на зарубіжних ринках, внутрішніх операторів національного ринку із тим, щоб вивчити їхні запити і очікування, забезпечити кращі можливості для діяльності і розвитку.

Теперішній стан системи технічного регулювання України значно послаблює загальний рівень її конкурентоспроможності. Можна стверджувати, що загальна втрата конкурентоспроможності економіки України безпосередньо пов'язана із несформованою у повному обсязі системою технічного регулювання і відсутністю окремих її блоків. Зокрема знаходиться у стадії формування система інститутів технічного регулювання та інфраструктура якості потребує значного вдосконалення.

Система технічного регулювання України зачіпає інтереси усіх ринкових суб'єктів – і державу в цілому, і виробників, і населення. Для виробників товарів і провайдерів послуг ця система забезпечує відповідне ділове середовище, котре сприяє підвищенню їхньої конкурентоспроможності, впровадження інновацій, посилення інвестиційної привабливості як ринкових суб'єктів, так і територій. Для населення система технічного гарантування забезпечує адекватну безпеку і якість споживаних продуктів і послуг.

Зазначимо кілька слабких аспектів національної системи технічного регулювання. По-перше, в рамках чинної системи споживачі залишаються незахищеними, оскільки контролюючі органи більше сконцентовані на перевірці наявності у виробників усіх необхідних документів, що підтверджують

якість і безпечність продукції, тоді як поза увагою залишаються процеси виробництва, монтажу, реалізації тощо. По-друге, ціни на товари залишаються високими: виробники повинні платити за численні сертифікати, висновки перевірки різних органів, і ці витрати включаються в ціну продукту. По-третє, Україна суттєво відстає із впровадженням новітніх технологій: виробникові складно досягнути технологічного прориву, коли всі винаходи необхідно погодити із різними контролюючими органами.

Усе ще зберігаються недоліки, успадковані від колишньої системи. Наприклад, поширення на один вид продукції різних регуляторних режимів – це коли крім технічного регулювання і стандартів застосовують санітарне регулювання, регулювання у сфері охорони праці, вимоги яких часто суперечать одне одному. Проблемаю залишається також надмірний попередній контроль – необхідність різноманітних державних реєстрацій, сертифікацій, експертиз, висновків тощо. Нечітко визначено компетенції контролюючих органів, що призводить до неефективності нагляду та неможливості оцінити ефективність здійснення державного контролю.

Важливо сформувати бачення того, що сама по собі система технічного регулювання країни не здатна забезпечити підвищення конкурентоспроможності ринкових суб'єктів чи країни в цілому, проте вона може сприяти цьому. Тому потрібно налагодити зв'язок між основними державними програмними документами, які покликані реформувати різні, проте споріднені сфери – бізнес-середовище, експортну політику та систему технічного регулювання.

19 серпня 2015 р. Кабінет Міністрів України затвердив Стратегію розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року, метою якої є модернізація економіки України та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції шляхом поступової інтеграції України у внутрішній ринок ЄС, подолання технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС і зміцнення її позицій на світовому ринку внаслідок визнання системи технічного регулювання України на європейському та міжнародному рівні [13]. Очікується, що реалізація цієї Стратегії дасть змогу забезпечити захист ринку України від небезпечної та неякісної продукції; підвищення рівня конкурентоспроможності української продукції та сприяння інноваційному розвитку; високий рівень безпеки продукції та посилення захисту інтересів споживачів в результаті здійснення ефективного державного ринкового нагляду; доступ на ринок ЄС для українських виробників на тих же умовах, що і для виробників держав-членів ЄС; створення сприятливого регуляторного та ділового середовища для експортерів та інвесторів [13].

Нами проаналізовано план заходів щодо реалізації Стратегії розвитку системи технічного регулювання, що охоплює 58 позицій. Найбільшим спрямуванням цієї стратегії є те, що переважна більшість її заходів спрямована або на приведення нормативно-правових актів у відповідність із законодавством ЄС, або на вдосконалення роботи інституцій (табл. 2).

Таблиця 2

**Аналіз плану заходів Стратегії розвитку системи технічного регулювання
на період до 2020 року**

№ з/п	Спрямованість, характер заходу	Кількість заходів, од.
1	Залучення коштів (технічна допомога ЄС, секторальна бюджетна підтримка ЄС, кошти державного бюджету, інші джерела)	1
2	Приведення нормативно-правових актів у відповідність із законодавством ЄС	17
3	Прийняття європейських та міжнародних стандартів як національних стандартів	10
4	Впровадження інформаційної системи управління стандартами	4
5	Забезпечення визнання Національного агентства з акредитації на міжнародному та європейському рівні	4
6	Посилення спроможності органів з оцінки відповідності до рівня, необхідного для належного виконання Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів	4
7	Забезпечення здатності органів державного ринкового нагляду ефективно виконувати свої функції	7
8	Удосконалення інформаційного забезпечення здійснення державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції	3
9	Розвиток метрологічної системи України	5
10	Зміцнення інституційного потенціалу центральних органів виконавчої влади у сфері технічного регулювання	3
	Разом:	58

Джерело: сформовано автором на основі [14]

Дані табл. 2 демонструють переважну спрямованість досліджуваної Стратегії на формування правового та інституційного поля, гармонізованого за вимогами ЄС. Стратегія розвитку системи технічного спрямування тільки за змістовним наповненням здатна закласти загальні підвалини системи стандартів, оцінки відповідності, метрології та ринкового нагляду. Загалом, упродовж визначеного періоду 2015-2020 рр. буде виконана значна робота із налагодження функціонування інституцій в системі технічного регулювання. Максимальний рівень спроможності цієї стратегії дозволить досягти тільки технічний бік конкурентоспроможності вітчизняної продукції, тобто

забезпечити відповідність Директивам, технічним нормам, регламентам тощо.

У березні 2017 р. відбулася презентація Експортної стратегії України, яку розробило Міністерство економічного розвитку та торгівлі України [15], першим етапом реалізації якої стала Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі України, розрахована на наступні 5 років (2017-2021 роки). На рис. 1 наведено зв'язок Експортної стратегії із іншими аналогічними концептуальними документами.

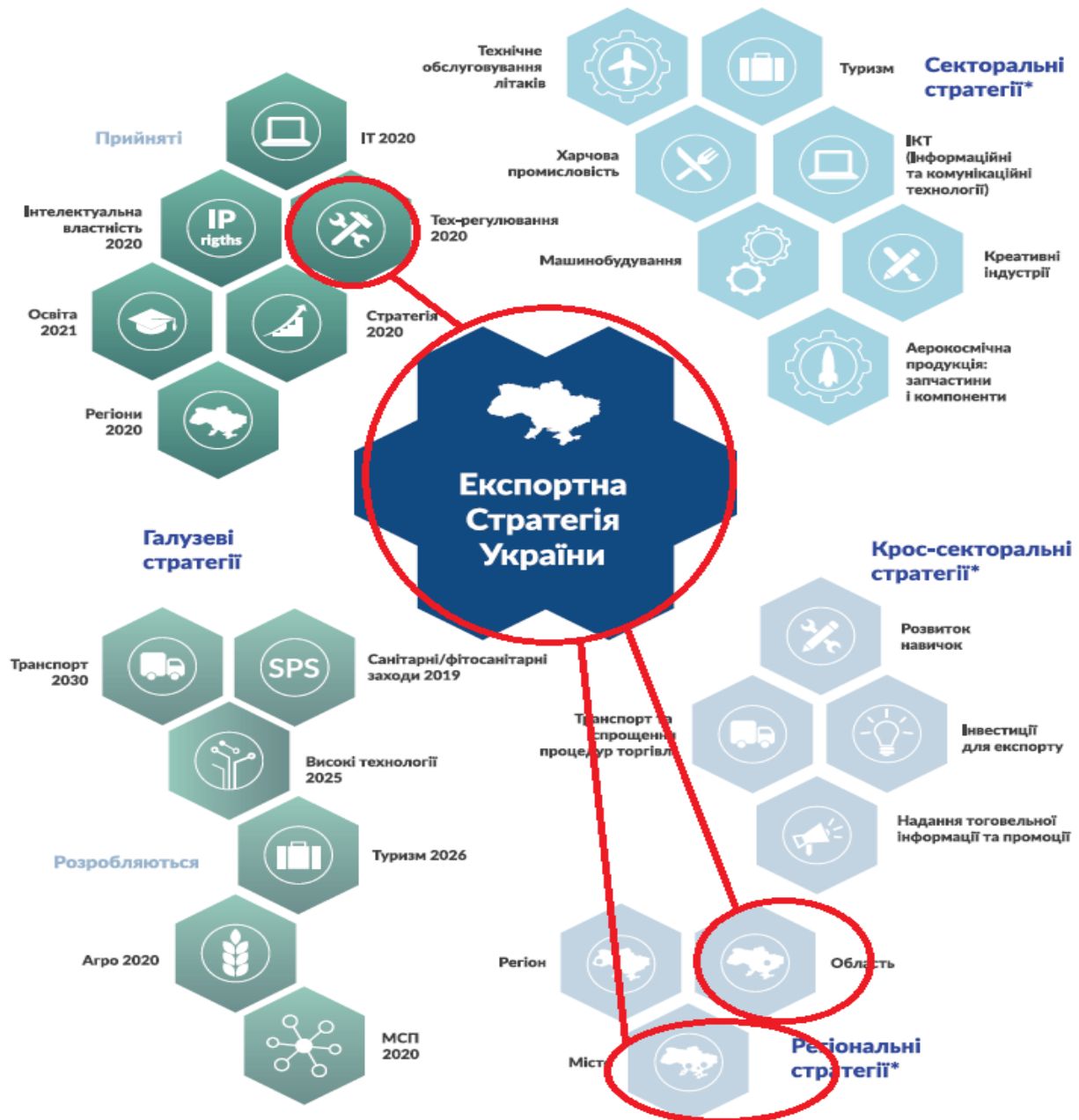

Рис. 1. Зв'язок між концептуальними документами у галузі технічного регулювання
Джерело: [15]

Зв'язок між Експортною стратегією, Стратегією розвитку системи технічного регулювання та із обласними чи місцевими планами стратегічного розвитку – це необхідний крок для того, щоб поєднати ресурси та інтереси споріднених у питаннях технічного регулювання інституцій та ринкових суб'єктів. Разом із тим, у Планах стратегічного розвитку обласного чи місцевого значення практично не приділено уваги цим питанням. Тому, у найближчій перспективі має сенс їх переглянути із тим, щоб доєднати до нових концептуальних документів, покликаних вдосконалити регуляторне середовище, розвинути експортні можливості та посилити конкурентоспроможність виробників. Проте на сьогодні такі потрібні узгодження між стратегічно важливими документами повністю відсутні. На нашу думку, варто сконцентрувати увагу профільних органів до створення міжвідомчих комісій із тим, щоб спільно досягти цілі підвищення рівня конкурентоспроможності національних виробників.

Однак, сама по собі система технічного регулювання країни не здатна забезпечити підвищення конкурентоспроможності ринкових суб'єктів чи країни в цілому, проте вона може сприяти цьому. Тому потрібно налагодити зв'язок між основними державними програмними документами, які покликані реформувати різні, проте споріднені сфери – бізнес-середовище, експортну політику та систему технічного регулювання. Пропонуємо розробити та реалізувати крос-секторальну стратегію, що об'єднує три складових – реалізацію Експортної стратегії, вдосконалення систему технічного регулювання та лібералізацію бізнес-середовища, що відображено на рис. 2.

Рис. 2. Концепція крос-секторальної стратегії взаємодії у контексті вдосконалення системи технічного регулювання

Джерело: сформовано автором

Тобто, об'єднавши інтереси і ресурси у різних дотичних тематиках, можна посилити існуючі концептуальні документи і досягнути загальної мети.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, дослідження підтвердило, що зміни у системі технічного регулювання України можуть зайняти кілька років та для повної адаптації до вимог ЄС тривати до 2021 р. Сучасні реформи у галузі технічного регулювання в Україні не завжди є результативними, адже економічний потенціал країни не дає змоги протягом невеликого періоду часу підвищити її конкурентоспроможність, експортерам здобути вагомі позиції на європейських ринках. При розробленні заходів щодо політики гармонізації необхідно врахувати той факт, що впровадження нових стандартів може стати для виробників проблемою, бо потребуватиме від них значних початкових інвестицій. Разом з тим, для суттєвих позитивних результатів щодо удосконалення системи технічного регулювання і, як наслідок, забезпечення національним експортерам вільного доступу до європейських ринків, потрібні не тільки значні інвестиції, а й ініціативи, причому на рівні держави.

В Україні відсутні тісні зв'язки між Експортною стратегією України, Стратегією розвитку системи технічного регулювання та місцевих Стратегічних планів розвитку (і кожна з них має низку проблем із реалізацією), тому крос-секторальна стратегія може стати важливою складовою вдосконалення системи технічного регулювання, що відповідає міжнародним та європейським нормам.

Література

1. Бояр А.О. Система технічних норм і стандартів ЄС у контексті європейської інтеграції України / А.О. Бояр // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2008. – № 6. – С. 159–168.
2. Міжнародне технічне регулювання: навч. посібник / О.М. Сафонова та ін. – Харків : ХДУХТ, 2013. – 372 с.

3. Усенко О. Реформа технічного регулювання як запорука інтеграції України до світового господарства / О. Усенко // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 10. – С. 226–229.
4. Шнирков О.О. Співробітництво України та ЄС у сфері технічного регулювання / О.О. Шнирков // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць. – 2015. – Випуск 126 (частина I). – С. 136–145.
5. Інноваційна стратегія українських реформ: збірник наукових праць / А. Гальчинський, В. Гець, А. Кінах, В. Семиноженко. – К. : Знання України, 2002. – 336 с.
6. Українські виробники за 3 місяці вичерпали річні квоти на експорт до ЄС цукру та кукурудзи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/ukrayinski-virobniki-za-3-misyaci-vicherpali-richni-kvoti-na-eksport-v-yes-cukru-ta-kukurudzi-204812_.html
7. Вернівський П. Вместо плана Маршалла, Запад у нас реализовывает план Моргентау... [Електронний ресурс] / П. Вернівський. – Режим доступу: <http://uainfo.org/blognews/1493729143-vmesto-plana-marshalla-zapad-u-nas-realizovyyaet-plan-morgentau-.html>
8. KOF Index of Globalization 2014-2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://globalization.kof.ethz.ch/>
9. World Bank Ease of Doing Business Report 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/rankings>.
10. The Global Competitiveness Report 2014-2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf.
11. The Global Competitiveness Report 2013-2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf.
12. World Investment Report 2015. Reforming international investment governance [Електронний ресурс]. – Режим доступу: unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf
13. Про схвалення Стратегії розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України №844-р від 19.08.2015 р. [Електронний документ]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/844-2015-p
14. Стратегія розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року [Електронний документ]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua/document/248425145/R0844.doc
15. Експортна стратегія України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі 2017–2021 [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e6ab10fa-0ad9-4fe4-b8be-32f570693b64&title=EksportnaStrategiiaUkraini-DorozhniaKartaStrategichnogoRozvitkuTorgivli2017-2021>.

References

1. Boiar, A.O. (2008), "System of technical norms and standards of the EU in the context of European integration of Ukraine", *Naukovy visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, no. 6, pp. 159–168.
2. Safonova, O.M. (2013), *Mizhnarodne tekhnichne rehulivannia* [International technical regulation], KhDUKhT, Kharkiv, Ukraine, 372 p.
3. Usenko, O. (2009), "The reform of technical regulation as a guarantee of Ukraine's integration into the world economy", *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, no. 10, pp. 226–229.
4. Shnyrkov, O.O. (2015), "Cooperation between Ukraine and the EU in the field of technical regulation", *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*, iss. 126, part I, pp. 136–145.
5. Halchynskiy, A., Heiets, V., Kinakh, A. and Semynozhenko, V. (2002), *Innovatsiina stratehiia ukrainskykh reform* [Innovative strategy of Ukrainian reforms], Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 336 p.
6. "Ukrainian producers over 3 months have exhausted annual quotas for export to the EU of sugar and corn", available at: http://dt.ua/ECONOMICS/ukrayinski-virobniki-za-3-misyaci-vicherpali-richni-kvoti-na-eksport-v-yes-cukru-ta-kukurudzi-204812_.html (access date August 12, 2017).
7. Vernivskiy, P. Instead of Marshall's plan, the West is implementing the Morgenthau plan, available at: <http://uainfo.org/blognews/1493729143-vmesto-plana-marshalla-zapad-u-nas-realizovyyaet-plan-morgentau-.html> (access date August 12, 2017).
8. KOF Index of Globalization 2014-2015, available at: <http://globalization.kof.ethz.ch/> (access date August 12, 2017).
9. World Bank Ease of Doing Business Report 2014, available at: <http://www.doingbusiness.org/rankings>. (access date August 12, 2017).
10. The Global Competitiveness Report 2014-2015, available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf. (access date August 12, 2017).
11. The Global Competitiveness Report 2013-2014, available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf. (access date August 12, 2017).
12. World Investment Report 2015. Reforming international investment governance, available at:

unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf (access date August 12, 2017).

13. The Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), "On Approval of the Strategy for the Development of the Technical Regulation System for the Period up to 2020", available at: zakon.rada.gov.ua/laws/show/844-2015-p (access date August 12, 2017).

14. "The strategy of development of the system of technical regulation for the period till 2020", available at: www.kmu.gov.ua/document/248425145/R0844.doc (access date August 12, 2017).

15. "Export Strategy of Ukraine: Road Map for Strategic Trade Development", available at: <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e6ab10fa-0ad9-4fe4-b8be-32f570693b64&title=EksportnaStrategiiaUkraini-DorozhniaKartaStrategichnogoRozvitkuTorgivli2017-2021>. (access date August 12, 2017).

Рецензент : д.е.н., професор Тернопільського національного економічного університету І.О. Іващук